

Słowo wstępne

Oddajemy do rąk Czytelników trzeci wolumin serii „Studiów i Materiałów z Dziedzictwa Kulturowego Torunia i Regionu”, a zarazem drugi tom pod tym samym tytułem: *Stare i nowe dziedzictwo Torunia, Bydgoszczy i regionu* (II). Zebrane w nim artykuły stanowią zasadniczo pokłosie konferencji, która odbyła się na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w dniach 7–8 kwietnia 2017 r. Monografię tę – podobnie jak cykliczne toruńskie forum konferencyjne – charakteryzuje właściwa dla badań regionalnych różnorodność i interdyscyplinarność oraz szeroki zakres chronologiczny: od spuścizny pokrzyżackiej po artystyczną kulturę międzywojenną Torunia i Bydgoszczy. Tom integruje wyniki prac archeologicznych, badań historycznych i historyczno-artystycznych, technologiczno-konserwatorskich, a także refleksje nad dziedzictwem w aspekcie jego recepcji i historycznego trwania. Wiele z zamieszczonych tekstów referuje wyniki poważnych przedsięwzięć badawczych, zarówno zespołowych (przede wszystkim archeologicznego projektu *Castra Terrae Culmensis* zakończonego w 2019 r.), jak też indywidualnych, realizowanych w ramach kilkuletniego cyklu badań doktorskich.

Artykuły zostały pogrupowane w pięciu działach, które oddają w naszym przekonaniu aktualne trendy w badaniach nad sztuką regionu. Wciąż nowe wyniki przynoszą analizy architektury zakonu krzyżackiego, prowadzone zarówno z zastosowaniem tradycyjnej metodologii historii sztuki (studia nad treściami ideowymi architektonicznej rzeźby malborskiej), jak i nowych metod badań terenowych czy analiz materiałoznawczych, z wykorzystaniem nowoczesnego instrumentarium. Dział *Studia nad sztuką średniowieczną Torunia i regionu* to wielowątkowy przegląd monograficznych badań nad różnego typu wytworami artystycznymi (XII–XV wiek). Uderza w nim różnorodność przedmiotu (księgi iluminowane, malarstwo tablicowe, rzeźba) i metodologii, w której zaznaczają się wciąż młode na naszym gruncie analizy kostiumologiczne. Dzieło sztuki pojawia się tu także jako źródło do badań nad religijnością regionu w średniowieczu. Osobne miejsce przypadło rozpoznaniu w kilku nowych aspektach Pasji Toruńskiej – jednego z najcenniejszych dzieł w późnogotyckiej spuściznie Toru-

nia. Kolejną grupę tekstów – mimo odrębności przedmiotowej – łączy wspólna refleksja nad kulturowym trwaniem i zmianami strukturalnymi reliktywów średniowiecza, oparta na studiach historyczno-archiwalnych oraz na wnikliwych badaniach zabytkoznawczych i konserwatorskich. Poruszone w nim zostały zagadnienia związane z zachowaniem i przekształceniami budowli średniowiecznych, zarówno z szerszej perspektywy całego regionu, jak i przez pryzmat trwania i przemian zabudowy jednej toruńskiej parceli; a także problem dynamiki funkcjonowania sanktuarium w Rywałdzie, w którym dzieło rzeźby średniowiecznej – łaskami słynąca Madonna Rywałdzka – jawi się nie tylko jako cenny element spuścizny artystycznej, ale przede wszystkim jako ogniskowa postaw i praktyk religijnych, trwających do dziś. Dział *Studia nad sztuką nowożytną Torunia i regionu* prezentuje interdyscyplinarne spektrum badań nad dziełami sztuki XVII i XVIII stulecia. Znalazły się tu monograficzne przyczynki do zagadnień warsztatowych (identyfikacja technologiczna obrazu z Pieniążkowa), problematyki fundacyjnej (studia nad działalnością ks. Macieja Frywałskiego), a także wyniki przekrojowych badań nad większymi zespołami zabytków: retabulami z kościołów toruńskich oraz malowanymi stropami kamienic mieszczańskich. Tom zamyka – już po raz drugi – charakterystyczny dwugłos badawczy, poświęcony studiom nad malarstwem międzywojennym w Toruniu i Bydgoszczy; tym razem reprezentowany poprzez dwa teksty monograficzne omawiające oeuvre Edwarda Karnieja oraz Jerzego Rupniewskiego.

Przedkładana monografia daje dowód niegasnącej popularności a zarazem stałej potrzeby pogłębiania badań nad historyczną spuścizną regionu w jej różnych aspektach. Oddając ją do rąk Czytelników żywymy przekonanie, że nie tylko przynosi ona wyniki nowych ustaleń, ale też daje nadzieję na dalszy rozwój bardzo ważnego kierunku badań, jakim niezmiennie pozostają studia regionalne.

Monika i Juliusz Raczkowscy